

נייר עמדה
**העדר ייצוג נשים חרדיות בכנסת ובצמתי קבלת
החלטות בישראל**

כותבות ומגישות:

אסתי שושן, אסתי רידר אינדורסקי, טלי פרקש

ארגון נבחרות

הוגש לוועדה למעמד האישה, כנסת ישראל

פברואר 2016

בס"ד, פברואר 2016

נייר עמדה

העדר ייצוג נשים חרדיות בכנסת ובצמתי קבלת החלטות בישראל

תקציר:

נייר עמדה זה מעלה לדיון את **סוגיית העדר ייצוגן של נשים חרדיות בכנסת**. מצביע על הפגיעה הנגרמת לאוכלוסייה זו בפרט, ולאוכלוסיית נשים בישראל בכלל כתוצאה מהיעדרות מתמשכת מייצוג פוליטי. מציג את עמדת "נבחרות" בנוגע לדרכי התמודדות עם הסוגיה, וקורא **להתגייסות כוללת** של חברות וחברי כנסת מכלל סיעות הבית לקידום ייצוג נשים חרדיות, לצד **קידום חקיקה** כנגד אפליית נשים בייצוג פוליטי וציבורי בעיקר בכנסת וברשויות המוניציפליות.

רקע:

מספר הנשים בכנסת ה-20 הוא מהגבוה ביותר שידענו (32 חברות כנסת¹). עם זאת, נראה כי **הייצוג הנשי בישראל עודנו חלקי ומוגבל**. אומנם החלטה לאפשר לנשים לבחור ולהיבחר התקבלה על ידי "אספת הנבחרים" ב-1926, אך כבר אז נדרשו נשים חרדיות להצביע נגד קבלת זכויות הצבעה לעצמן². בהמשך ישיר, נכון לכנסת הנוכחית, יש רק **קבוצה אחת שאינה יכולה לממש את זכותה הדמוקרטית לייצוג, ולכן קולה הפוליטי אינו נשמע וצרכיה אינם מיוצגים בהתאם: נשים חרדיות**. במדינת ישראל קיימת אי הלימה מתמשכת בין הזכות האקטיבית לבחור ובין הזכות הפסיבית להיבחר. בידי נשים חרדיות יש כעת את האפשרות לבחור בלבד, ונמנעת מהן הזכות להיבחר אף במפלגות האמורות לייצג את צרכיהן. חוסר הייצוג והעדר קול נשי חרדי קיים לא רק בכנסת אלא גם בכל מרחב ציבורי משמעותי וצמתי קבלת החלטות מרכזיים: לנשים חרדיות אין קול מוניציפאלי, במיוחד בערים החרדיות בהם מתקיימות מועצות עיר בהן מכהנים גברים בלבד כנציגי ציבור. בכך הן **ממודרות הלכה למעשה, מכל מעגל קבלת החלטות והשפעה ציבורית**. בשלב זה ישנה התעלמות מטיפול בסוגיה מצד המערכת הפוליטית והחקיקתית, לצד הצגת התופעה כ"עניין פנים מגזרי", בכל הנוגע להתמודדות עם הבעיה, בין היתר מתוך שיקולים פוליטיים ורצון להימנע ממחלוקת עם חברי הכנסת החרדים.

¹ מתוך נתוני אתר הכנסת
² 2013 שילה,

מי נפגע מהמצב?

- נשים חרדיות:** (קרוב לחצי מיליון מאזרחי מדינת ישראל³). חוסר הייצוג משליך על מעמדן האישי והקהילתי, על תדמיתן העצמית ועל זכויותיהן הבסיסיות כאזרחיות המדינה. הוא מוביל לצמצום האפשרויות למימוש עצמי וכלכלי, ולהדרה מתמשכת ממוקדי קבלת החלטות במגזר ובמדינת ישראל. אופני הפגיעה המתמשכים בנשים חרדיות הם רבים: הן עובדות בשיעור גבוה מממוצע התעסוקה הארצי בקרב נשים (479.5%) אך מרוויחות בין 30%⁵ ל-40% פחות מאישה ישראלית ממוצעת. ההתפלגות התעסוקתית שלהן נמוכה, והן סובלות מפגיעה מתמשכת וממוסדת בתנאי העסקה שלהן. ("חממות" העסקה נצלניות ייחודיות לחרדיות, אי תשלום שכר מלא, פיטורין לא חוקיים, מניעת צבירת ותק ועוד). על אף שמדובר במגזר עם שיעורי עוני גבוהים, תלות גבוהה בקצבאות ובתמיכות⁶, ושיעור זכאות נמוכה בישראל לתעודת בגרות מקרב גברים ונשים כאחד⁷ משאבי הממשלה הנוגעים לנגישות להשכלה גבוהה וקידום תוכנות תעסוקה מופנים באופן כמעט בלעדי לגברים חרדים, על אף שהן משתכרות בשיעור נמוך משמעותית מגברים חרדים⁸. נשים חרדיות אף סובלות מבעיות בריאות ייחודיות⁹ ביניהן שיעור תמותה גבוה מסרטן שד עקב גילוי מאוחר¹⁰.
- כלל הנשים בישראל:** אי השתתפות של נשים חרדיות בייצוג, מקטין את ייצוגן של כלל הנשים בבית הנבחרים. הוא פוגע במרחב הציבורי ובנראות של כלל האזרחיות בתוכו, וכן משמר דפוסים פוגעניים כלפי נשים אשר מחלחלים לכלל החברה הישראלית ומונעים קידום שיוויון מגדרי בישראל. אופני הפגיעה הללו כבר הובילו לחיבור דו"ח משרדי בנושא¹¹, אשר קבע כי הדרת נשים: "מערערת את הנחות היסוד עליהן מושתת המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל, המכיר בערכו האנושי של האדם באשר הוא אדם". חקיקה לקידום שוויון מגדרי בייצוג במוסדות פוליטיים נבלמת על ידי המפלגות החרדיות פעם אחר פעם מחשש ליצירת תקדים.
- מדינת ישראל ותדמיתה הדמוקרטית:** העובדה כי מפלגות מדירות נשים חברות בכנסת ישראל ואף יושבות תדיר סביב שולחן הממשלה הינה פגם בדמוקרטיה הישראלית והפרה של החוק הבינלאומי אליו מחויבת המדינה. האמנה לביטול האפליה נגד נשים משנת 1979, אשר נחשבת למגילת זכויות האדם הבינלאומית לנשים, מעגנת את זכותן של נשים להשתתפות בחיים הציבוריים. האמנה מדגישה כי המדינה מחויבת לנקוט באמצעים מתאימים כדי לבטל כל אפליה בזכותן לבחור או להיבחר בתנאים שווים לתנאי הגברים. לאחרונה אף פסק בית המשפט האירופי לזכויות אדם נגד מפלגה נוצרית דתית בהולנד שסירבה לכלול בתוכה נשים והטיל חובה חד משמעית על המדינה לתקן את העיוות¹². ישראל היא המדינה היחידה שמפרידה כיום בין הזכות האקטיבית לבחור לבין הזכות הפסיבית להיבחר, זאת לאחר שבבחירות שנערכו בסעודיה בדצמבר 2015 השתתפו לראשונה נשים

³ מתוך נתוני "סקר כהילה" 2016

⁴ ע"פ נתוני הלמ"ס לרבעון הראשון של שנת 2014

⁵ ע"פ נתוני משרד הכלכלה לשנת 2009

⁶ מרכז טאוב, תמונת מצב המדינה, 2015

⁷ דו"ח מרכז אדווה, תמונת מצב חברתית 2015

⁸ מרכז טאוב 2008, מעובד ע"פ נתוני הלמ"ס

⁹ אריאלי, 1999

¹⁰ איזיק, 2011

¹¹ דו"ח של הצוות המשרדי לבחינת הדרת נשים במרחב הציבורי, משרד המשפטים, 2013

¹² 1832\15 עמדת מכון קונקורד ידיד בית המשפט, בג"ץ

הן כבחרות והן כמועמדות. כ-1000 נשים הציגו את מועמדותן בבחירות האחרונות, 18 נשים נבחרו למועצות מקומיות והמספר אמור לגדול עם רפורמות שצפוי לבצע המלך במהלך שנת 2016¹³.

נשים חרדיות תמונת מצב חברתית:

על מנת לחזק את האתוס של חברת הלומדים החרדית, יצאו הנשים החרדיות לעבוד ולפרנס את משפחתן¹⁴. עם הגידול שחל במספר לומדי התורה נוצר צורך קריטי בהרחבת מקורות התעסוקה וההשכלה¹⁵. כך מצאו את עצמן הנשים החרדיות במגוון תחומי עיסוק: בכלכלה, בפרסום, בניהול עסקים, בעיתונאות, במשפט. **מלבד מעגלי קבלת ההחלטות וכוח ציבורי ופוליטי**. אמצעי התקשורת הממסדיים מהווים כר פורה להטפות המשמרות את מיקומן הנחות בספרה הציבורית¹⁶. בעיני "נבחרות" זהו מעגל היזון חוזר מסוכן של "איון" וחסימת אופק לביטוי עצמי מלא, העדר תודעת זכויות ושליטתן בידי הממסד המגזרי באצטלה דתית. **בכנסת ישראל, בכרטיס הביקור הדמוקרטי של המדינה, פועלות שתי מפלגות מזירות נשים**. שעה שבבחירות לכנסת ה-20 התמודדה מפלגה מדירת נשים נוספת וכפסע היה בינה לבין לעבור את אחוז החסימה. **מפלגת יהדות התורה מתהדרת גם בתקנון שלה בסעיף המזיר נשים שלאחרונה אמר עליו בג"צ¹⁷ כי הוא אינו חוקי ונוגד את ערכי השוויון**, וביקש מהיועמ"ש לתת את חוות דעתו מדוע אין המדינה פועלת לשינוי התקנון שמפלה נשים חרדיות בפרט ואף מהווה עלבון ופגיעה בנשים בישראל בכלל. אחד התירוצים הידועים הוא "כל כבודה בת מלך פנימה" והתהדרות בנימוקים של צניעות. אך נשים חרדיות כאמור, כבר מזמן אינן צפונות בין כתלי ביתן. לחברי הכנסת החרדים אף אין בעיה לעבוד בצמידות לנשים חילוניות וחרדיות גם יחד. **עמדת "נבחרות" היא כי מפלגות ש"ס ו"יהדות התורה" מסתתרות מאחורי טיעונים הלכתיים שאינם ברי תוקף. טענות על "נורמות מגזריות", שכפי שהכריע בג"צ בעניין "רדיו קול ברמה"¹⁸, אין בכוחן להזיר נשים ממרחבים ציבוריים**. למרות היות חברי הכנסת החרדים פרלמנטרים טובים וראויים, המציאות מוכיחה כי ענייני הנשים החרדיות לא עומדים בראש מעייניהם. דוגמא נוקבת לכך הייתה היעדרותם מדיונים בוועדה למעמד האישה ובמיוחד בנובמבר 2014 בדיון על בריאות האישה החרדית. "הכיסא הריק" הצביע יותר מכל על חשיבותן של נשים חרדיות בעיני נבחריהן. אירוע זה היה אחד ממנועי הצמיחה שעוררו מחדש את מחאת "לא נבחרות לא בוחרות" בבחירות לכנסת ה-20.

למה דווקא ייצוג במפלגות חרדיות?

- בפשטות, מאחר ונשים מהוות לפחות 50% מסך מצביעי המפלגה.
- זהו ביתן האידאולוגי של הנשים החרדיות. הן מבקשות להישאר חלק ממנו, לא רק כבחרות, אלא גם כנבחרות.
- רק מתוך המפלגות החרדיות יהיה לנשים חופש פעולה מלא להשפיע ולסייע בתוך החברה, ללא מידור, או התייחסות אליהן כמי שמגיעות "מן החוץ".

¹³ שילה נחום, 2016

¹⁴ פרידמן, 1991

¹⁵ בראון, 2012

¹⁶ נריה- בן שחר, 2014

¹⁷ פרוטוקול בג"צ 1832/15

¹⁸ בג"צ 6897 \14

- חברת כנסת חרדית, היא סימבול למקומה של האישה החרדית בחברתה ובחברה הישראלית. היא ביטוי ליכולת של כל נערה ואישה חרדית לממש את עצמה באופן מלא, ולהביא לידי מימוש כישורי הנהגה, מעורבות ואחריות לשיפור מצבן של נשים חרדיות, ושל פני החברה הישראלית כולה.

המלצות "נבחרות":

- אנו מבקשות מחברות וחברי הכנסת לחבור אלינו. וליצר קואליציה בנושא, תוך מחויבות אישית וערכית לייצוגן של כלל נשות ישראל בכנסת בכללן, נשים חרדיות.
- **כינוס ישיבה בוועדה לקידום מעמד האישה** (ומעקב שוטף ופעיל) בנושא ייצוגן של נשים חרדיות בזירה הציבורית.
- **העלאת הנושא בכל מפגש עבודה מול חברי כנסת חרדים** והתעלות מעל שיקולים פוליטיים.
- **קידום חקיקה** אשר תמנע אפליה מגדרית ותעודד שילוב נשים בכנסת בכל המפלגות.
- **על שרת המשפטים איילת שקד והשרה לשוויון חברתי גילה גמליאל** לקחת את נושא העדרו המתמשך והבוטה של פלח אוכלוסייה נרחב מהזירה הפוליטית כבעיה הדורשת התייחסות ופתרון חוקי ופוליטי.
- **קריאה ליועץ המשפטי לממשלה** לנצל את ההזדמנות שהניח לפתחו בג"צ ולפעול למחיקת סעיף מפלה ומדיר מתקנון "אגודת ישראל" ואמירה ברורה כי מפלגות בעלות תקנונים המפלים נשים לא יתקבלו כחברות בכנסת ישראל.

ארגון נבחרות [ע"ר]:

נשים חרדיות למען ייצוג, שוויון וקול במרחבים הציבוריים בישראל. נשות התנועה מובילות בין היתר את קמפיין המחאה "לא נבחרות, לא בוחרות" בשנים האחרונות.